

ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ για την ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΡΤΑΣ
ΟΜΙΛΙΑ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΚΙΣΕ κ. ΜΩΥΣΗ ΕΛΙΣΑΦ

ΑΡΤΑ, ΠΕΜΠΤΗ 23 ΜΑΡΤΙΟΥ 2017

Αγαπητοί φίλοι,

Ευχαριστώ το Δήμο Αρταίων προσωπικά το Δήμαρχο και τις Τοπικές Αρχές που οργάνωσαν την αποψινή εκδήλωση τιμής στην Εβραϊκή Κοινότητα Άρτας που αφανίστηκε από τους Γερμανούς στο πλαίσιο της αποτροπιαστικής τελικής λύσης και μνήμης για τους 324 Αρτινούς Εβραίους που αναίτια δολοφονήθηκαν στα στρατόπεδα του θανάτου σήμερα στις 24/3 επέτειο της σύλληψης των Εβραίων αυτής της πόλης.

Πράγματι, η μέρα αυτή είναι ημέρα μνήμης. Και αυτό είναι το ελάχιστο απέναντι σε κείνους που χάθηκαν. Είναι το ελάχιστο χρέος απέναντι στους αθώους Εβραίους συμπολίτες σας που χάθηκαν στα στρατόπεδα του θανάτου. Είναι το ελάχιστο απέναντι στο αδιανόητο που όμως έγινε. Είναι το ελάχιστο απέναντι στη φρίκη που υπήρξε και τα όρια της οποίας υπερέβησαν κάθε φαντασία. Είναι το ελάχιστο απέναντι στο θρίαμβο της βαρβαρότητας που έκοψε στα δύο τον αιώνα που μόλις έδυσε: πριν από τότε και μετά από τότε. Είναι το ελάχιστο που οφείλουμε προς την αθωότητα που σταυρώθηκε προκειμένου να κυριαρχήσουν οι ένοχοι. Και πράγματι είναι το ελάχιστο που έστω και περιοδικά πρέπει να θυμούμαστε. Γιατί το Άουσβιτς είναι απροσμέτρητο για την ανθρώπινη λογική και φαντασία και είναι πάντα αφόρητο για τη μνήμη.

Αλλού ωστόσο θα εστιάσω την προσοχή μου και θα αναρωτηθώ μαζί σας. Γιατί στα αλήθεια πρέπει να θυμούμαστε; και ειδικότερα σε τι ακριβώς βοηθάει –αν βοηθάει- η αναψηλάφηση γεγονότων και μάλιστα τόσο οδυνηρών αλλά και απόμακρων; Δεν αρκεί άραγε η οδύνη του εφιαλτικού παρόντος ή η κυοφορούμενη του μέλλοντος που στοιβάζονται πάνω μας; Πρέπει στον πάντα ανηφορικό μας δρόμο, έστω και περιοδικά, να προσθέτουμε και τους εφιάλτες του παρελθόντος; Πρέπει οι κοινωνίες μας να αναμετρηθούν για άλλη μια φορά με το οδυνηρό τους παρελθόν καθώς και με τις ευθύνες και συνενοχές τους; Μήπως η παρατεταμένη σιωπή υποκρύπτει την κρυφή ενοχή τους; Θα επιχειρήσω να προσεγγίσω μια απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα με τη μεγαλύτερη δυνατή συντομία.

Και πρώτα να σημειώσω το αυτονόητο: ότι μας διαφοροποιεί απ' όλα τα έμβια όντα το οφείλουμε στη μνήμη μας. Το προνόμιο της ευτυχίας ή δυστυχίας καθορίζεται από τη λειτουργία της μνήμης. Είναι αυτή που θησαυρίζει μέσα μας τα τιμαλφή της ζωής μας για να μας τα επαναφέρει είτε ως λύτρωση είτε ως μαρτύριο. Δίνει ιστορικό βάθος στην ύπαρξη μας και την ουσιώνει. Αλλά και στη συλλογική μας μνήμη συμβαίνει το ανάλογο. Και σε αυτή αποθησαυρίζονται τα κορυφαία γεγονότα που συγκροτούν την Ιστορία μας. Αλλά τα ιστορικά γεγονότα, όπως άλλωστε συμβαίνει και με εκείνα που συνθέτουν την ατομική μας ύπαρξη, δεν είναι παρθενογένετα. Όλα έχουν την αιτία τους ή μάλλον τις αιτίες τους. Και όλων προηγείται η βουή της έλευσης

τους. Και προκειμένου για τους αλγεινούς τοκετούς της ιστορίας να σημειώσουμε και τούτο. Με την έλευση τους δεν κομίζουν μόνο το άλλο, το καινούργιο, τη νέα φρίκη. Στον πυρήνα τους κυοφορούν και εκείνα που θα ακολουθήσουν και ταυτόχρονα συντηρούν και τη βουή της έλευσης τους. Είναι δηλαδή επόμενα των όσων προηγήθηκαν, αλλά και ηγούμενα των όσων θα ακολουθήσουν. Που σημαίνει ότι εν δυνάμει προκαθορίζουν το μέλλον. Και εν πάση περιπτώσει το δείχνουν. Το σημαντικότερο ωστόσο αυτής της διαλεκτικής αλυσίδας είναι το γεγονός ότι για να καταστεί εφικτή η έλευση των γεγονότων δεν αρκεί μόνο η φαντασία των λεγόμενων πρωταιτίων. Προαπαιτείται και η συμβολή πολλών άλλων και κυρίως η ανοχή δυστυχώς πολύ περισσότερων. Τα ιστορικά γεγονότα, παρά τις συχνά επώνυμες επικέτες δεν ιδιωτικοποιούνται. Είναι καρπός πολλών, όπως αντιστοίχως σε πολλούς επιμοιράζεται και η ευθύνη. Και συνεπώς και η ενοχή. Και η οποία εκτός από τους άμεσα εμπλεκομένους, επεκτείνεται και στους άλλους, όπως μπορεί να είναι οι συχνά εκκωφαντικά σιωπούντες διανοούμενοι, οι αδιάφοροι για τα κοινά, ή και οι φοβισμένοι, ηθελημένα ή και αθέλητα, και πολλοί άλλοι. Και ας θυμηθούμε τη μοιραία εκείνη Νύχτα του 44 εκτός από τους μεγάλους πρωταγωνιστές και υπεύθυνους που άλλωστε δεν ήταν και παρόντες, υπήρχαν και οι μικροί τροχοί της μηχανής του θανάτου που υποτίθεται ότι ήταν και “ανεύθυνοι”. Ήταν εκεί καλοντυμένοι και σιδερόφρακτοι “Αθώοι” και “Ανυποψίαστοι”. Ο Επιλοχίας που σχεδίαζε, ο λοχίας που πρόσταζε, ο δεκανέας που διαμεσολαβούσε και η πληθώρα των στρατιωτών. Ήταν όλοι τους εκεί. Οι μικροί τροχοί που υπηρετούσαν με συνέπεια τη μηχανή του θανάτου. Ήταν όλοι εκεί. Βολεμένοι στους εαυτούς τους. Και όμως μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι ίδιοι άνθρωποι, πριν λίγα χρόνια ήταν κάποιοι άλλοι. Ο ένας κουρέας από το Μόναχο, ο άλλος λογιστής από τη Βρέμη, ο τρίτος φοιτητής φιλοσοφίας του δικαίου στο Βερολίνο. Ήταν κάποιοι άλλοι που ποτέ δεν είχαν σκεφθεί να αλλάξουν επάγγελμα. Και προπάντων να γίνουν φονιάδες. Τι άλλαξε στο μεταξύ και άλλαξαν τόσο. Και έγιναν οι μαριονέτες του θανάτου. Τι είναι εκείνο που έθεσε σε κίνηση τις διαβολικές δυνάμεις που έφεραν μέσα τους και ποια ενστικτώδης παρόρμηση τους εξώθησε σε υποταγή άνευ όρων στον ηγέτη; “Η διαταραχή είναι καθαυτή ιερή. Ιερή για κάθε Γερμανό”, θα δηλώσει χρόνια μετά ο Μπλούμε, ένας από τους πρωταγωνιστές της τραγωδίας. Η διαταγή είναι ιερή. Και ας έβλεπαν ότι το έργο τους έρχεται κατ’ επιταγή του πυρήνα της κόλασης. Ήταν γεννήματα ιστορικών στιγμών θα σπεύσει επιπόλαιο να υποστηρίξει κανείς. Μόνο που ο άνθρωπος δεν είναι μόνο γέννημα της Ιστορίας, αλλά και τη διαμορφώνει. Και τι οβιδιακή μεταμόρφωση στη συνέχεια. Οι ίδιοι υπάνθρωποι αργότερα θα ξαναγυρίσουν στους παλιούς εαυτούς τους. Θα μεταμορφωθούν και πάλι. Και όταν κάποιοι ρωτηθούν για το ειδεχθές καθήκον τους θα απαντήσουν με ήσυχη τη συνείδηση τους “δεν είδα τίποτα” “δεν άκουσα τίποτα”. Απλώς “το καθήκον”.

Και θωρακισμένοι πίσω από ένα τείχος υποκριτικής άγνοιας θα συνεχίσουν την καριέρα τους, σαν να μη συνέβη τίποτε. Η “επίσημη” ιστορία ικανοποιημένη θα γυρίσει σελίδα. Έρχεται όμως η ανεπίσημη ιστορία, έρχονται οι μαρτυρίες απλών και αυτοπτών μαρτύρων, όπως του Ισαάκ Μιζάν στο βιβλίο του κ. Βλαχοπάνου που είχαμε πρόσφατα την ευκαιρία να παρουσιάσουμε στην Άρτα που αλλάζουν τα δεδομένα. Και ξαναθέτουν το πρόβλημα. Παρεμβαίνουν δραστικά στη σκοτεινή και εφιαλτική περιοχή της

συλλογικής μας μνήμης. Όπου μαζί με τις ανατριχιαστικές λεπτομέρειες διαμορφώνουν και κάποια ίσως ακόμα αναπάντητα ερωτήματα. Τι συνέβη και οι απλοί αυτοί άνθρωποι, "οι μικροί τροχοί της μηχανής του θανάτου", έγιναν τέρατα. Και εξαφάνισαν μέσα σε μια νύχτα, κάθε ίχνος έστω και δισταγμού ακόμη, που θα υποδήλωνε ότι κάποτε ήταν και αυτοί άνθρωποι. Ο Ζαν Αμερύ στο συγκλονιστικό του βιβλίο "Τρόμος και εξιλέωση" υποστηρίζει ότι η φοβερή γνώση που αποκτάς για τους βασανιστές στο τέλος διαλύει κάθε αφηρημένη φαντασία και ξεκαθαρίζει το πώς οι απλές, συνηθισμένες φάτσες τελικά γίνονται φάτσες Γκεστάπο: αλλά και το πώς το κακό επικαλύπτει και ξεπερνά την κοινοτοπία.

Το ξετύλιγμα των αιτιωδών σχέσεων δεν είναι μόνο χρέος των ιστορικών. Είναι προπάντων το ύψιστο χρέος όλων μας. Και μάλιστα διαρκές χρέος, γιατί διαρκείς είναι και οι κίνδυνοι που μας απειλούν. Και ιδιαίτερα σήμερα, που όλα τα δυσμενή ενδεχόμενα караδοκούν. Οι νέοι εφιάλτες έχουν ήδη εισβάλει στη ζωή μας από την πόρτα του απρόβλεπτου. Το μέλλον δεν μας περιμένει πλέον για να πάμε εμείς σε κείνο. Έρχεται το ίδιο καταπάνω μας και μάλιστα με βεβαιότητα καταιγίδας. Οι Ηρωδιάδες και πάλι μαίνονται.

Η μνήμη του παρελθόντος είναι περισσότερο αναγκαία σήμερα που βιώνουμε αυτή την πρωτόγνωρη κρίση. Και που είναι επικίνδυνα δελεαστικός ο πειρασμός να αναζητήσουμε τον υπαίτιο στον Άλλο. "Η κόλαση μας είναι οι άλλοι" έχει πει πριν πολλά χρόνια ο Σάτρ. Ο Πρίμο Λέβι διατύπωσε την άποψη ότι πολλοί άνθρωποι ή λαοί συμβαίνει να θεωρούν περισσότερο ή λιγότερο συνειδητά ότι ο κάθε ξένος είναι εχθρός. Όταν η ανομολόγητη αλυσίδα αποτελέσει τη μείζονα πρόταση ενός συλλογισμού, τότε στο τέλος της αλυσίδας είναι τα στρατόπεδα.

Όμως οι άλλοι, οι ξένοι δεν είναι η κόλαση μας, είναι οι συναγωνιστές μας. Οι διαφορετικοί δεν είναι αντίπαλοι. Είναι συμπολεμιστές μας. Που δεν μειώνουν τη δυναμική μας αλλά την εμπλουτίζουν. Αν αυτό δεν το συναποφασίσουμε τότε το εφιαλτικό παρελθόν μπορεί να επιστρέψει στο μέλλον.

Και ο κίνδυνος αυτός ισχύει πολύ περισσότερο σήμερα. Σήμερα που ο ναζισμός, ο ρατσισμός και ο χυδαίος αντισημιτισμός σκορπούν το δηλητήριο τους σε κάθε κατεύθυνση ακόμα και μέσα στο κοινοβούλιο. Με το ναζισμό το διακύβευμα δεν είναι απλώς η δημοκρατία και ο κοινοβουλευτισμός αλλά το ίδιο το ανθρώπινο μέσα στον άνθρωπο. Όσπου να φθάσουμε στον υπάνθρωπο (Ε. Λεβινάς).

Και κάτι τελευταίο. Δυστυχώς γνωρίζουμε πολύ καλά ότι η κτηνωδία, η βλακεία και η μισαλλοδοξία οπωσδήποτε, οποτεδήποτε θα διαλέγουν για στόχο τους Εβραίους.

Ο αντισημιτισμός ωστόσο σήμερα καλύπτεται πίσω από την εύλογη κριτική στο κράτος του Ισραήλ. Ο σημερινός Εβραιόφοβος δεν θα δεχθεί ποτέ ότι είναι αντισημίτης, κρύβεται πίσω από την επίκληση του "αντισιωνισμού". Είμαι αντισιωνιστής και όχι αντισημίτης; αυτό είναι το επίκαιρο μότο του σημερινού εβραιόφοβου, το οποίο συναντάμε παντού, σε όλο δυστυχώς το ιδεολογικό πολιτικό φάσμα, προνομιακά βέβαια πολωμένο στα άκρα του. Και

όμως ο αντισημιτισμός είναι μέσα στον αντισιωνισμό, όπως η καταιγίδα μέσα στα σύννεφα (Ζ. Αμερύ). Και ας θυμηθούμε τα λόγια του Φράντς Κάφκα:

“Αυτός που χτυπάει έναν Εβραίο, ένα ξένο θα προσέθετα εγώ σήμερα πετάει στο χώμα την ανθρωπότητα”.

Σας ευχαριστώ πολύ.